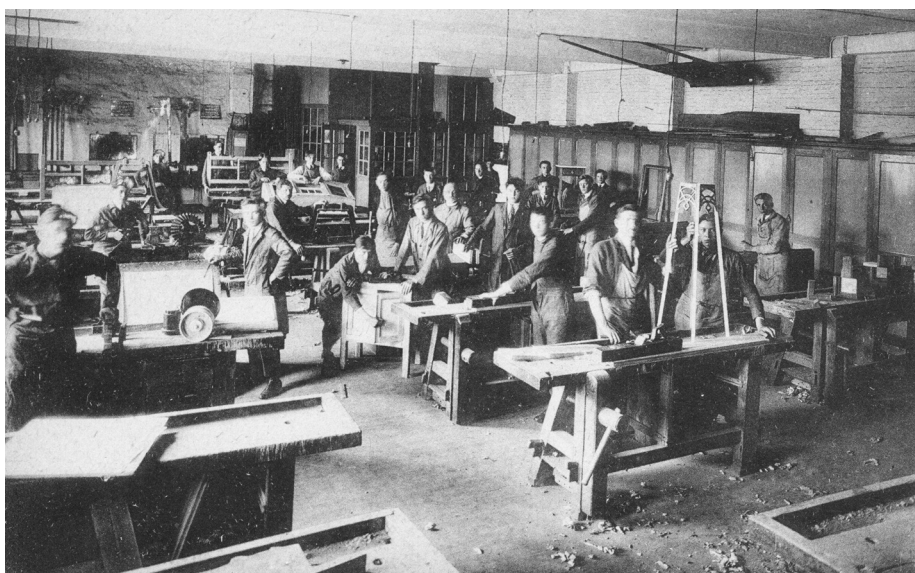

BIJ ‘DE HOUTWORMEN’ in de technische school van de Holstraat

Eric Vermeirsch

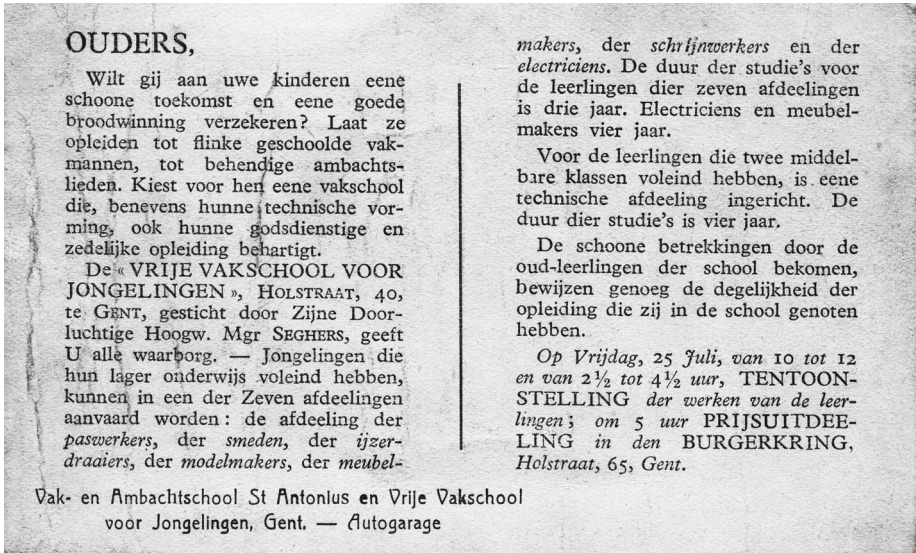
Mijn deelname aan het middelbaar onderwijs, meer bepaald de humaniora, is tot mijn levenslange frustratie faliekant afgelopen. Nadat ik in het vierde jaar richting economie buizen geoogst had voor scheikunde en natuurkunde en bij wiskunde maar met de hakken over de sloot geraakt was, stopte ik ermee. Als zestienjarige hield ik de humaniora voor bekeken, en besloot gevolg te geven aan de lokroep van mijn grote liefde: de houtbewerking. Ik koos (wijselijk?) voor het technisch onderwijs in de Holstraat, richting meubelmaker, bij de ‘houtwormen’ (afb. 1 en 2).

Afb. 1. De ‘houtwormen’ deftig poserend voor de foto bestemd voor een postkaartenmapje, typische schoolreclame uit de jaren 1920 (collectie M. Vollaert). Deze foto kon ook genomen zijn in de jaren 1950, getuigden enkele ‘houtwormen’ uit die tijd.

Daar beleefde ik heel wat! Mijn leeftijdgenoot Boele, veteraan en gebuisde zoals ik, werd mijn grote vriend vanaf het eerste jaar houtbewerking. In het technisch onderwijs leerde ik tal van sympathieke en kleurrijke figuren ken-

nen: naast Boele ook Kauwke, Meike, Steine... maar de meest kleurrijke was ongetwijfeld Herzele. Dat was een fantast, die zeker door wijlen Jan Hoet als een groot talent zou worden erkend, ware het niet...

Afb. 2. Wervende tekst, niet toevallig op de rugzijde van een foto (M. Vollaert) van wat toen duidelijk aanzien werd als het meest prestigieuze van de school: twee waarachtige open automobielen uit die tijd, omringd door enkele leerlingen met hun alaam in aanslag. Het hier verhaalde toont aan dat er nog wel wat schortte aan de 'godsdienstige en zedelijke opleiding' waarvoor de school garant pretendeerde te staan.

In die tijd werden wij door de leraren enkel aangesproken met onze familienaam, kwestie van het gezag hoog te houden. Ook onderling, als leerlingen, spraken wij elkaar meestal met de familienaam of een bijnaam aan. Met Boele en Herzele, dikwijls 'geïnspireerd' door mij, vormde ik als het ware een soort van triumviraat. Achteraf bekeken, moet ik erkennen dat ik dikwijls de aanstoker was van bepaalde oneerbare acties, waarvan zij de briljante uitvoerders waren en het meestal ook als schuldigen moesten bekopen. Als je nog zo jong bent, zegt de naam Freud je niets, maar je maakt blijkbaar instinctief toch gebruik van bepaalde Freudiaanse mechanismen, en 't is niet àltijd proper!

Een gedurfde actie

Een ideaal doelwit voor dergelijke acties was de tekenleraar, een architect! Die leerde ons niet alleen tekenen, hij liet ons ook kennis maken met de gehei-

men van de kunstgeschiedenis. Hij had een systeem ontwikkeld met genummerde tekeningen, iets wat hem ongetwijfeld veel werk had gekost om op punt te stellen. De ‘cursus’ startte bij hem met het zo getrouw mogelijk kopiëren van modeltekening nr. I. Na vier jaar lonkte het diploma meubelmaken of schrijnwerk en dan zat je aan modeltekening nr. XXX. ‘Minder begaafden’ hinkten gewoonlijk zo een tiental nummers achter. Vergeet niet: alles eerst in potlood en daarna met ‘encre de chine’: opgelet voor vlekken. Al de letters op de tekening waren een schepping van de architect himself. Onderaan rechts in elke tekening was er een vak voorzien waarin je je naam mocht noteren. Gelukkig maar: Meirage tekende godver... zo fijn en proper dat ik anders onmogelijk mijn eigen tekeningen van de zijne kon onderscheiden als ze op dezelfde stapel lagen.

Na twee jaar noeste arbeid waren alle modeltekeningen voor de rest van zijn ambtsperiode op punt gesteld, met inbegrip van een strategische reserve, en toen zakte onze leraar weg in een schijnbaar bodemloze put. Burn-out ongetwijfeld, maar dat ‘bestond’ toen nog niet. Ik zie hem nog staan, met zijn rug naar mij toegewend, door het venster kijkend naar de vogels op de speelplaats. Hij had zijn rijlaarzen en rijbroek aan (overblijfsel van betere tijden, toen hij nog inspectie hield op zijn ongetwijfeld talrijke bouwwerven) en een witte kiel, waardoor hij eigenlijk meer op een haarkapper leek dan op een leraar. Ware het niet dat zijn rustig voortkabbellende werkuren regelmatig werden verstoord door Boele en Herzele, dan stond hij zich daar letterlijk, met de rug naar de ijverig modeltekenende klas, het achterste te krabben van verveling. “‘K è goeste om ne piet te tiekene”, dixit Boele tegen Herzele, die wel een paar plaatsen verder zat. “Wete wa, Boele, tiekent gei de piet, ‘k zoale kik ’t oar tiekene” antwoordde Herzele. Dat alles achter de rug van de tekenmeester, nietsvermoedend, alhoewel hij wist dat die twee studenten niet aan hun proefstuk toe waren.

Herzele was de zwakke schakel in de tandem met Boele: hij had te weinig zelfbeheersing. Na strafbare feiten kon hij niet zelden onmogelijk zijn slappe lach bedwingen, ondanks verwoede pogingen, onder meer door met het hoofd van links naar rechts te schudden. Dat werd aangevuld met een geraffineerde beweging van zijn linker mondhoek, die ik onmogelijk nader kan beschrijven. Daardoor hoopte hij bij mogelijke toeschouwers de indruk op te wekken dat hij zelf het gebeurde ook absurd vond en er dus geen schuld aan had. Dit zwakke punt van Herzele had Boele tamelijk vlug ontdekt, tot zijn eigen voordeel.

Dus na dit akkoord van Herzele en de belofte tot medewerking, ging Boelens op de teentoppen achter de rug van de leraar terug naar zijn eigen tekentafel om ijverig modeltekening 13 verder af te werken. Terwijl de leraar verdiept was in het speelse paringsgedrag van enkele merels op de koer, zag Boelens zijn kans. Vlug, op verende teentoppen, schoot hij zich naar de zijkant van een kast tussen hem en Herzele en met enkele driftige streken van een brede zwarte viltstift tekende hij, bovenop de reeds bestaande erotische werkstukjes, de contouren van een mannelijk lid, balzak inbegrepen. Op latere leeftijd heb ik nog meer dergelijke schunnige tekeningen gezien op de muren van een borddeel van het antieke Pompeï, maar daar werd dat als kunst beschouwd, 't stond zelfs in de catalogus! Hier, in deze katholieke 'vrije' school, getuigde dat van veel durf, jeugdige overmoed.

Nadat zijn inspiratie was uitgeput 'tiptoede' Boelens gezwind terug naar zijn legitieme stek, achter de rug van de nietsvermoedende tekenleraar. De bal lag nu in het kamp van Herzele, die het werkstuk moest voltooien door het te voorzien van schaamhaar: een gemakkelijke opdracht, ware het niet dat verraad in de lucht hing. Inderdaad, toen Herzele vol toewijding Boelens ontwerp volzette met zwarte stippen, schraapte Boele bij herhaling meer dan nadrukkelijk zijn keel, waardoor Herzele zijn slappe lach onmogelijk nog kon bedwingen en hoofdschokkend de finishing touch uitvoerde. Natuurlijk schrok onze architect-leraar op uit zijn mijmeringen, en dit nog voor de merels tijd hadden om hun liefde te consumeren. Hij draaide zich om en zag nog juist hoe Herzele op de teentoppen zijn heil zocht naar zijn werkplek. Maar hij was ook niet van gisteren: met één enkele oogopslag doorzag hij de situatie en hij riep met luide stem: " 't Es nu al guul 't joar dadde achter 't gat (noot van de schrijver: dat was wel goed gezien van hem) bezig zift, moar 'k goa u boize, doar zolle kik veur zurge!".

Einde van het zoveelste conflict, alhoewel de leraar toch ook indringend naar de hoofdschuddende en snotterende (of was het lachende?) Herzele keek. Boele-Herzele nul-één. Niet te verwonderen dat ik in een dergelijk milieu mijn A3-diploma heb behaald met meer dan 95 % van de punten. Ik kan er, eerlijk gezegd, zelfs niet fier op zijn.

Kunstgeschiedenis

"Van welken architect es da?" Ik hoor het hem nog altijd zeggen. Zelf was onze leermeester het prototype van dé architect, men hoefde hem alleen maar aan te kijken. Bij zonneschijn of bij regen, altijd met rijbroek en laarzen aan,

altijd klaar dus om de problemen aan te pakken daar waar zij zich meestal opstapelen: de bouwwerf. De halsopening van het witte hemd geopend, maar zedig gevuld met een kleurige foulard, zo te zien niet van de minste kwaliteit. De zwarte haren sluijk achterover geborsteld en netjes op hun plaats gehouden met wat 'briljantine'. Tenslotte, een arendsneus, die in profiel deed denken aan een beeld van Arnold Breker. Niet meer praktiserend als architect, maar als lesgever in het technisch onderwijs aan de verschillende jaren houtbewerking (meubelmaken én schrijnwerk). De rijlaarzen en dito-broek stamden dus uit de jaren dat hij nog volop in de praktijk zat, doch deze arbeidskledij werd nu – niet zonder fierheid – verder versleten tussen de houtwormen, waarvan ook uw dienaar deel uit maakte.

Om mij onbekende redenen had deze ongetwijfeld talentvolle architect dus besloten zijn esthetische en organisatorische talenten te wijden aan het onderwijs. De inrijperiode moet ongetwijfeld niet gemakkelijk geweest zijn, doch het magnum opus was nu al enkele jaren af – zie hoger – zodanig dat hij zich dikwijls verveelde tijdens de lessen, zeker wanneer hij door het raam geen vogels kon gade slaan op de speelplaats.

Soms kreeg hij plots inspiratie en dan toog hij aan de slag. Zo ontwierp hij bijvoorbeeld een 'spoetniktafeltje': het leek een handig meubeltje, een bakje met talrijke slanke poten. Zelfs de zijvlakken, het bovenzvlak en het voorvlak waren met dergelijke poten voorzien. Hij had het ontwerp netjes ingekleurd met aquarel, want daar was hij zeer goed in. Het had wel wat. Men kon het in zijn verbeelding als een echte 'spoetnik' in de ruimte zien rondzweven. Maar op de begane grond moest je het toch met takt benaderen! Bij nader onderzoek bleek het eigenlijk een barmeubeltje te zijn. Het voorvlak was een klapblad en je moest de poot, die op uw buik was gericht, gewoon negeren, hem met de handen omvatten en het blad naar beneden klappen. Letterlijk handig. In de daaropvolgende dagen zagen wij de ontwerper soms druk door de gangen van het schoolgebouwtje lopen met de tekening losjes opgerold in de hand. 't Is hem niet gelukt zijn ontwerp te doen uitvoeren door de praktijkleraars: een meubel met poten op alle vlakken, dus niet alleen om op te staan, maar ook op het bovenblad en de zijkanten: je zou wel gek moeten zijn om hiervoor uw loopbaan op de helling te zetten. Bovendien: het was een katholieke school en het was beter om extra voorzichtig te zijn. Té veel vrijheid was zeker niet goed.

De man had ongetwijfeld capaciteiten: hij gaf blijk van fantasie bij het ontwerpen en zijn aquareltechniek, daar was ik jaloers op. 'k Vraag mij nog altijd

af waarom hij ons altijd die modeltekeningen deed kopiëren, in plaats van ook ons aan te zetten om wat meubeltjes te ontwerpen en te aquarelleren. Blijkbaar was hij vergeten dat meubelmaken een kunststiel is. Ook praatte hij niet met ons over zijn ontwerpje, waarover hij nochtans terecht fier was, hij kon het niet verbergen.

Dus, kritiek: ja! Maar hij heeft ons wel het technische aspect van het tekenen geleerd.

Minder succesvol was het uurtje per week kunstgeschiedenis dat de man moest geven aan de meubelmakers. De schrijnwerkers hadden dat blijkbaar niet nodig. Bij hen ging het meer over technische zaken. Het verschil in behandeling en het waarom ontsnapt mij nog tot op de dag van vandaag. Kunstgeschiedenis, de meubelmaker én de schrijnwerker als kunstenaars: welke prachtige meubels, trappen en dakconstructies werden er door de eeuwen heen in onze contreien niet gemaakt. Denk alleen maar aan het houten gebinte van de Bijloke-muziekzaal. Bovendien kon je zowat alle stijlmeubelen bezichtigen in onze Gentse musea. Dat deed ik dan maar noodgedwongen op mijn eentje, aangevuld met de passende lectuur ('La Grammaire des Styles', heerlijk).

Onze leraar had van kunstgeschiedenis overduidelijk geen kaas gegeten, hij bakte er niets van, integendeel. Zo begon hij met de voorlezing van zijn cursus: "Sommige ongelovige schrijvers en geleerden beweren dat de mens van de aap afstamt." Einde van de lectuur. Hij schikte nu zijn papieren, want er wachtte hem een zware opgave, de uitleg. "Dat de mens van de aap zou afstammen, steekt dat uit jullie hoofd, jongens. 't Beste bewijs: bij den aap gebeurt dat (DAT?) van achteren, en bij de mens gebeurt dat (WAT DAT?) van veure." Meer moest dat blijkbaar niet zijn. Alle vragen en verdere discussie werden hiermee uitgesloten.

Dat was in 1957. Seksuele voorlichting bestond nog niet, en zeker niet op 'vrije' scholen. En toch wisten wij allemaal wat onze leermeester met DAT bedoelde. Merkwaardig.

Opgedragen aan André De Brabandere

Met dank aan André Maes die ons op het spoor bracht van de schoolfoto's en van Maurice Vollaert die ze ons bezorgde.